

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันสภาวะการณ์ของโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีโดยเฉพาะด้านข้อมูลข่าวสาร การเปลี่ยนแปลงมีผลกระทบต่อชีวิตของประชาชนเป็นจำนวนมาก ทำให้ประเทศหรือองค์กรต่างๆ จำเป็นต้องปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงให้ทันกับกระแสโลก

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุจากการมีโครงสร้างประชากรที่วัยสูงอายุเพิ่มขึ้น วัยเด็กและวัยแรงงานลดลง คนไทยได้รับการพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัยแต่มีปัญหาคุณภาพการศึกษา และระดับสติปัญญาของเด็ก พฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และผลิตภาพแรงงานต่ำ ประชาชนได้รับการคุ้มครองทางสังคมเพิ่มขึ้นและมีการจัดสวัสดิการทางสังคมในหลายรูปแบบ แต่กลุ่มผู้ด้อยโอกาสยังไม่สามารถเข้าถึงบริการทางสังคมได้อย่างทั่วถึง ความเหลื่อมล้ำทางรายได้ของประชากรและโอกาสการเข้าถึงทรัพยากรเป็นปัญหาการพัฒนาประเทศ สังคมไทยเผชิญวิกฤตความเสื่อมถอยด้านคุณธรรม และจริยธรรม มีการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย รวมถึงเผชิญปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดและการเพิ่มขึ้นของการพนันโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน แต่คนไทยตื่นตัวทางการเมืองและให้ความสำคัญกับความรับผิดชอบต่อสังคมและการมีส่วนร่วมมากขึ้น

การมีส่วนร่วมนับเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะนอกจากจะเป็นการเปิดโอกาสให้แก่นักในชุมชนได้มีโอกาสร่วมกำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนตามสภาพปัญหา ความต้องการ ที่แท้จริงของชุมชน รวมทั้งสอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่มีลักษณะเฉพาะแล้ว ยังเป็น การใช้ศักยภาพของชุมชนในการเกื้อหนุนให้เกิดการบูรณาการ การมีส่วนร่วมในหลายๆด้าน อาทิเช่น ด้านสิ่งแวดล้อม การแก้ปัญหาความยากจน การพัฒนาอาชีพ การศึกษา ศาสนา การเมือง การปกครอง และการสร้างความเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคในชุมชน เป็นต้น^๑

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนเข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผล และร่วมประเมินผลหรือติดตามแก้ไขการดำเนินงานพัฒนาชุมชน โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนด การจัดลำดับ การคัดเลือกความสำคัญ การดำเนินงานในโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในการพัฒนาชุมชน มีส่วนในการรับผลประโยชน์จากการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกิจกรรม พร้อมทั้งมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนให้เป็นไปตามแผนงานและโครงการ มีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ เพื่อปรับปรุง แก้ไข พัฒนา ให้กิจกรรมการพัฒนาชุมชนประสบความสำเร็จ ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล แก่ชุมชนอย่างตรงประเด็นมากที่สุด^๒

^๑ พจนานถ อนุธรมานนถ, “การมีส่วนร่วมกับการพัฒนาที่ยั่งยืน” บทความออนไลน์ : <http://www.academia.edu/5586789>

^๒ พระมหาประกาศิต สิริเมธ, “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราณ จังหวัดนครปฐม”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕).

การมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตมนุษย์บนโลกใบนี้ เพราะมนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม ต่างพึ่งพาอาศัยกันและต่างต้องมีบทบาทภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบตามวาระโอกาสที่มาถึง บทบาทหน้าที่ที่ได้รับจากการยอมรับ บทบาทที่สร้างขึ้นด้วยตนเอง เช่น การรับหน้าที่เป็นพ่อแม่ เป็นหัวหน้าครอบครัว เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำหมู่บ้าน ความสำคัญของบทบาทหน้าที่ การงานต้องมีกฎระเบียบและองค์กรที่มั่นคงคอยช่วยรับนโยบายให้สอดคล้องกับกฎหมายของบ้านเมือง แต่ทั้งนี้การมีส่วนร่วมนั้น รวมถึงการร่วมด้วยช่วยกันในด้านความคิดเห็น การบริหารจัดการ ตลอดจนการเสียสละเวลา อาคารสถานที่ ปัจจัยอื่นๆ ในการดำเนินกิจกรรม เพื่อบรรลุเป้าหมาย^๓

ในปัจจุบันรัฐบาลต่างให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นอย่างมาก โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกขั้นตอนการพัฒนา เริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน การมีส่วนร่วมในการตรวจสอบและติดตามผล และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ฯลฯ ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนกำลังเป็นกระแสที่ได้รับความสนใจจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ที่ผ่านมามีพบว่าอุปสรรคและปัญหาของการปกครองส่วนท้องถิ่นหรือชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการชุมชนในลักษณะร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ นำไปสู่การพัฒนาที่ตรงเป้าหมาย เกิดความชอบธรรมอันนำมาซึ่งประโยชน์แก่ประชาชนอย่างแท้จริง นอกจากนี้ยังถือได้ว่าเป็นการเริ่มต้นให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการพัฒนาท้องถิ่นและชุมชนที่สำคัญอีกด้วย^๔

ชุมชนบ้านสร้างเรือง ตำบลห้วยปลอึง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นชุมชนที่เกิดการเปลี่ยนแปลงและกำลังพัฒนาไปอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านการคมนาคม เศรษฐกิจ ด้านการท่องเที่ยว การเมือง การปกครอง จึงก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอันส่งผลกระทบต่อในด้านต่างๆ แก่ชุมชน ทั้งด้านเศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมประเพณี การดำรงชีวิต การประกอบอาชีพ ด้านสิ่งแวดล้อม และสภาพปัญหาในชุมชน จากด้านต่างๆอีกมากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนแล้วแต่มีผลกระทบในการดำรงชีวิตของคนในชุมชนบ้านสร้างเรือง ตำบลห้วยปลอึง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจจะศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนบ้านสร้างเรือง ตำบลห้วยปลอึง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ อันเนื่องมาจากประชาชนในท้องถิ่นยังขาดการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของตนเอง จึงได้ศึกษาว่าปัจจัยใดที่เป็นสาเหตุให้ประชาชนไม่สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยจึงศึกษาหลักการมีส่วนร่วม อันได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านการดำเนินงาน ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการการประเมินผล เพื่อนำ

^๓ ยุพาพร รุ่งงาม, “การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ”, **ภาคนิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๔๕).

^๔ รัฐพงศ์ บุญญานวัตร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์, “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนของประชาชนเขตดุสิต กรุงเทพมหานคร”, **รายงานวิจัย**, (มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, ๒๕๕๒), หน้า ๓.

ผลการวิจัยไปปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนเพื่อความ “อยู่เย็น เป็นสุข” ของประชาชนในชุมชนต่อไป

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๒.๒ เพื่อเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไรบ้าง

๑.๓.๒ ผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ มีผลเป็นอย่างไร

๑.๓.๓ ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ มีปัจจัยอะไรบ้าง

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหาโดยการศึกษาทบทวนเอกสารการวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ โดยศึกษาตามกรอบตามแนวคิด ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของ โคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen and Uphoff)^๕ ประกอบด้วยแนวคิดพื้นฐานการมีส่วนร่วม ๔ ด้าน ได้แก่

๑.๔.๑.๑ ด้านการตัดสินใจ (Decision making)

๑.๔.๑.๒ ด้านการดำเนินงาน (Implementation)

๑.๔.๑.๓ ด้านการรับผลประโยชน์ (Benefits)

๑.๔.๑.๔ ด้านการประเมินผล (Evaluation)

^๕ J.M., Cohen, and N.T., Uphoff, (1980). “Participation’s Place in Rural Development Seeking Clarity through Specificity”, Worle Development. 8(3), p. 223.

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากร

ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งสิ้น ๒๕๓ คน และจะทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ได้แก่ พระครูวิบุลธรรมภาณ, พระอธิการเปลื้อง อธิมุตโต เจ้าอาวาสวัดสร้างเรือง รวมไปถึงผู้บริหารชุมชนและ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ รวมทั้งสิ้น จำนวน ๘ รูป/คน

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านสถานที่

พื้นที่ในการศึกษาวิจัยคือ ชุมชนบ้านสร้างเรือง ตำบลหญ้าปล้อง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยตั้งแต่ เดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๕๕๗ ถึงเดือน มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๘ รวมเป็นระยะเวลา ๖ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ต่างกัน มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง อำเภอเมืองศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ แตกต่างกัน

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๖.๑ การมีส่วนร่วม หมายถึง เป็นผลมาจากการเห็นพ้องกันในเรื่องของความ ต้องการและทิศทางของการเปลี่ยนแปลงและความเห็นพ้อง

๑.๖.๒ ประชาชน หมายถึง กลุ่มคนที่มีวิถีชีวิตเกี่ยวพันกันและมีการติดต่อสื่อสาร เกี่ยวข้องกันอย่างปกติต่อเนื่อง

๑.๖.๓ การพัฒนาชุมชน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่มีการกำหนดทิศทาง หรือการ เปลี่ยนแปลงที่ได้วางแผนไว้แน่นอนล่วงหน้า

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๗.๒ ทำให้ทราบถึงผลการเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการ พัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของประชาชน ในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ

๑.๗.๔ ผลวิจัยสามารถนำไปพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชน บ้านสร้างเรือง จังหวัดศรีสะเกษ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น